

Лекція 1

Тема: *Предмет, завдання, зміст дисципліни*

Мета: Дати поняття про туризм та подорожі. Ознайомити їх з історією туризму, видатними мандрівниками світу та їх відкриттями. Розповісти про структуру туризму.

Обладнання: стенди, фотоальбоми, карти.

Опорні поняття.

Історія туризму. Відкриття та досягнення великих мандрівників минулого. Визначення поняття „подорож”, „туризм”, краєзнавча робота школярів. Види туризму та його призначення. Структура туризму.

„... А ще життя чудове тому,
що можна мандрувати”

М. Пржевальський

Прагнення до подорожей, які є основою туризму, вивчення рідного краю, далеких країн, дослідження природи, історії, культури різних народів – супроводить людство протягом усієї історії його існування. Згадаємо великі географічні відкриття європейських мандрівників:

- відкриття Америки Колумбом;
- відкриття морського шляху з Європи в Індію Васко да Гамою;
- перше кругосвітнє плавання Магелана;
- досягнення Північного полюсу Р. Амундсенем;
- вивчення світового океану Жак- Ів -Кустом;
- подолання Атлантичного океану Туром Хейердалом;
- дослідження Центральної Азії Н. М. Пржевальським;
- підкорення всіх 14-ти восьми тисячників світу Р. Месснером;
- підкорення наших семи тисячників альпіністом Е. Абалаковим;
- дослідження Далекого Сходу письменником В. К. Арсеньєвим.

Організовані подорожі з метою знайомства з культурою і природою інших народів існували ще в стародавньому світі. Так, в VI ст. до н.е. стародавні греки і римляни здійснювали подорожі в Єгипет, де їх цікавили стародавня історія, культура, незвичайна природа, чудові єгипетські споруди. Першим грецьким туристом, про якого є достовірні дані, є „батько історії” Геродот, який описав свої багато численні подорожі в дев’яти книгах.

Ще Аристотель, Демокріт, Квінтіліан в своїх трактатах про виховання рекомендували пізнавати природу в безпосередньому спілкуванні з нею.

Цілеспрямований розвиток туризму як засобу фізичного розвитку почав здійснюватися в епоху Відродження (XV-XVI ст.). Так, представники західноєвропейського Відродження М.Монтель, Т.Мор, Ф.Рабле, Е.Ротердамський говорили про необхідність введення організованого процесу фізичного виховання молоді, відводячи особливе місце використанню походів.

В епоху Просвітництва (XVIII ст.) Ж.Ж.Руссо, Г.Ліблі та інші бачили в туристських походах засіб патріотичного виховання молоді та зміцнення її

здоров'я, а їх вчення "Познание природы и стремление к выработке норм естественного поведения" сприяло розвитку туризму.

У другій половині ХУІІІ в Західній Європі почали створюватися своєрідні центри туризму.

Передумови для подальшого розвитку туризму були пов'язані з необхідністю організації та проведення довготривалих подорожей для вирішення пізнавальних завдань з вивчення окремих важкодоступних куточків земної кулі. З метою вдосконалення рухових вмінь та навиків учасників таких подорожей проводиться попередня підготовка, перевіряється соціально-психологічна відповідність і узгодженість, випробується необхідне для подорожі спорядження. Таким чином виникають своєрідні методичні прийоми і правила підготовки учасників подорожей та експедицій, йде накопичення та узагальнення досвіду складних походів та подорожей у виховних цілях. Враховуючи прикладне значення туризму у формуванні життєво необхідних людині рухових умінь та навиків, їх можливість всебічно та гармонійно впливати на функціональні системи та органи людини, туризм був включений у програму фізичної підготовки у багатьох школах.

Перші самостійні туристські організації виникали в різних країнах приблизно в один і той же час (у другій половині ХІХ ст.) у вигляді альпійських клубів та товариств.

Туристські союзи та клуби в ряді країн розробляють маршрути туристських походів, визначають критерії їх оцінки, тобто створюється туристська кваліфікація. Поступово виробляються та встановлюються єдині правила проходження маршрутів, виникає наукове обґрунтування туристських вправ як засобів воєнно-прикладної підготовки людей.

В 1919 році в Москві створюється Центральне бюро шкільних екскурсій, яке в тридцяті роки було реорганізовано у Центральну дитячу екскурсійно-туристську станцію, яка зіграла велику роль в розвитку шкільного туризму.

З 1972 р. почала свою роботу Всесоюзна туристсько-краєзнавча експедиція піонерів та школярів „Моя Батьківщина – СРСР”, яка була складовою частиною Всесоюзного походу по місцях революційної, бойової і трудової слави радянського народу.

Подорожі – це багатогранна практика життя, відкриття і вивчення, спілкування і пізнання.

А що таке туризм?

У „Кишеньковому довіднику туриста” (упор. Ю. Штюмер) написано: „Туризм – найбільш масова форма активного відпочинку й оздоровлення трудящих, один із важливих засобів виховання людей. Під час подорожей туристи знайомляться з минулим і сьогоденням нашої Батьківщини, її природними багатствами, пам'ятками історії і культури, виконують суспільно-корисну роботу, проводять спостереження за природою, охороняють її”.

А що таке турист?

В одній із книжок серії „Туризм для всіх” – „Два дні наприкінці тижня” (А. А. Булгаков і Г. Я. Рижавський) – зазначено так: „Турист – людина різнобічно і гармонійно розвинена. ...великі, але рівномірно розподілені в часі фізичні навантаження сприяють зміцненню здоров’я туриста, а життя на природі дозволяє набути корисних навичок і вмінь: швидко розкласти багаття, приготувати їжу, правильно орієнтуватися, рухатися в глухому лісі, бездоріжжям, плисти на човні по порожистих річках, ночувати взимку в лісі, успішно протистояти негоді. У туристському поході виробляються свідомі дисципліна і наполегливість, уміння переборювати труднощі в колективній роботі – якості надзвичайно необхідні в суспільному житті. Туризм, як ніщо інше, задовольняє прагнення новизни, незвичайності, пошуків, романтики”.

Виходячи із цих двох визначень можна зробити такий висновок або загальне уявлення про туризм:

Туризм – це спорт, відпочинок, здоров’я, задоволення, хобі, розвага, робота, форма самоствердження, спілкування, спосіб пізнання навколишнього світу.

Туризм поділяється на **активний або самодіяльний та пасивний або плановий**.

Самодіяльний – це активний туризм, із самостійною організацією туристських груп, вибором маршруту, спорядження, способом пересування.

Основні види спортивного туризму це: пішохідний, гірський, водний, лижний.

Але є ще спеціальні види туризму: велосипедний, спелеотуризм, автомототуризм, водний на плотах, човнах, байдарках, катамаранах.

Дуже близькими до туризму видами спорту є: альпінізм, скелелазіння, льодолазіння. За останні роки популярними серед туристів є екстрім-марафон, куди входять такі види, як пішохідний, водний, велосипедний.

Пасивний або плановий туризм це поїздки у будинки відпочинку, санаторії, на турбази, відпочинок у готелях, кемпінгах, круїзах з наданням різноманітних послуг.

Туризм використовують як різноплановий виховний засіб, що допомагає людині розвивати духовні, інтелектуальні і фізичні сили, сформувати характер, опанувати життєво необхідними навичками й уміннями.

Дитячий і молодіжний туризм має своє призначення:

- виховання поваги і любові до своєї Вітчизни;
- поглиблення і розширення знань, які отримані в школі;
- використання знань на практиці, профорієнтація, фізичний розвиток і оздоровлення;
- виховання позитивних рис характеру (витривалість, відповідальність, мужність, взаємодопомога, наполегливість, повага до людей);

Основа досягнення цих цілей і задач – це туристська подорож, походи по рідному краю, навчання в гуртках туристсько-краєзнавчого та туристсько-спортивного напрямків.

Сьогодні в школах, в позашкільних навчально-виховних закладах працюють туристські секції спортивного та краєзнавчого напрямку, спортивного орієнтування під керівництвом учителів-ентузіастів, досвідчених інструкторів з туризму та тренерів.

Школярі можуть подорожувати по-різному:

- екскурсії по цікавих місцях свого краю та в інші міста;
- нескладні одно - і дводенні походи (пізнавальні, навчальні, тренувальні);
- багатоденні походи і експедиції (спортивні, наукові, спелеологічні, археологічні);

Що таке краєзнавство?

Краєзнавство – це сукупність знань про той або інший край, його природу, історію, культуру, господарство і побут населення.

Краєзнавство і туризм не можуть існувати окремо. Не можна вивчати свій рідний край, сидячи в класі. Тому потрібно використати всі види і форми туризму. Йдучи в похід, група повинна ставити перед собою краєзнавчі завдання відповідно до віку дітей. Шкільне краєзнавство поділяється на такі типи: історичне, географічне, літературне, мистецьке, фольклорне та етнографічне.

Зараз основною державною програмою вивчення свого рідного краю є рух учнівської молоді за збереження і примноження звичаїв, обрядів і традицій українського народу „Моя земля – земля моїх батьків”. В рамках цього руху діють різні учнівські експедиції, акції тощо.

Туристсько-краєзнавче спрямування в рамках руху мають дві експедиції: Всеукраїнська туристсько-краєзнавча експедиція учнівської молоді „Краса і біль України” та Всеукраїнська історико-географічна експедиція учнівської молоді „Історія міст і сіл України”.

Колись письменник К. Паустовський сказав: „Якщо хочете бути справжніми синами своєї країни і всієї Землі – будьте вірними музі далеких мандрівок і подорожей у міру своїх сил і вільного часу, тому що кожна подорож – це проникнення у сферу значного і прекрасного”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карманный справочник туриста – упоряд. Штюмер Ю. А. 1985 г.
2. Два дні наприкінці тижня – Булгаков А. А.
3. Краєзнавство, географія, туризм (газета „Шкільний світ”)
4. Енциклопедія туриста – г. Москва 1993 г.
5. Уроки туризму – Ганопольський В. Київ 2004 р.
6. Спутник туриста – Вахлис К. Й. Киев 1991 г.
7. Туризм. В.И.Курилова. Москва. „Просвещение”, 1988 г.